

Lana Bastašić, *Uhvati zeca*,
Kontrast, Beograd, 2018.
(Milun Lutovac*)

Roman koji počinje malim slovom

*Imaš nekoga i onda ga nemaš.
I to je otprilike cijela priča.¹*

U književnosti je sve moguće. Pojavi se nešto što biste željeli da napišete, ali to se ne uklapa ni u jednu od postojećih formi, stoga, izmislite novu formu, i priča je moguća.

Roman našeg doba nije puki prostor linearne komunikacije koji oponaša vrijeme i lišava nas zadovoljstva iz čekaonica malih jezika, naprotiv, on je prostor nepreglednog verbalnog preplitanja u kome se vremenski poredak izvrće kao rukavica. To je roman u kojem centar nije fiksiran, nego se, po nevidljivim koordinatama migracija ideja (njihove prisutnosti ili odsutnosti), centar postaje ili nestaje.

Lana Bastašić, jugoslovenska Elena Ferante, kako ju je nakon objavljivanja romana *Uhvati zeca* nazvala prva kritika, trenutno živi i radi u Barseloni gdje uređuje književni časopis *Carn de cap* i vodi školu književnosti *Escola Bloom*. Rođena je 1986. godine u Zagrebu, a odrasla je u Banjaluci. Do sada je objavila dvije zbirke kratkih priča, jednu zbirku poezije i knjigu priča za djecu. Dobila je nekoliko nagrada za kratku priču (između ostalih *Ulaznica* i *Karver: Odakle zovem*), kao i dvije nagrade za poeziju (*Targa UNESCO* u Trstu i *Dani poezije* u Zaječaru).

*Ne mogu si objasniti Lejlu tako što
ću joj opisati sobu. To bi bilo kao opi-
sati jabuku koristeći matematiku.²*

Čitalac i čitateljka prvih redova romana *Uhvati zeca* Lane Bastašić, htjeli — ne htjeli, moraju sebi postaviti jedno prosto pitanje: Šta bi *to* trebalo da prethodi jednom telefonskom pozivu, da neko, u Dablinu, *unutar teksta*, ostavi sve i ode da bude vozač od Mostara do Beča, *nekome*, koga nije vidio ili vidjela više od deset godina? Međutim,

* Fakultet umjetnosti, Univerzitet Donja Gorica.

¹ Bastašić, Lana, *Uhvati zeca*, Kontrast, Beograd, 2018, 7.

² Ibid, 14.

to takvo, kako rekosmo prosto pitanje, odmah za sobom povlači i drugo, još prostije, koje glasi: *Da li je to uopšte važno?* Jer kako na početku romana, igrajući na tankoj liniji između narativne proze i didaktičke književnosti, ističe Bastašićeva, *dobre priče ionako nikada nisu o onome što se dešava.*

Priča je *sljedi događaja (hodogram, n. n)*, ograničena svojom strukturom, dok je stvarnost bezgranična. Međutim, uprkos ograničenjima, priča ima moć da oblikuje i preoblikuje stvarnost. Kako drugačije objasniti susret između *Luisa Kerola* i *Elene Ferante*, koji se odigrava u predgovoru za ovaj roman, kritičarke Jasmine Vrbavac; „...u potrazi za belim zecom (...) u Zemlji čuda, na brdovitom Balkanu“.³

„Jutro prije mature tata mi je poklonio zlatni lanac sa privjeskom veličine kutije za šibice na kojem je neko izrezbario u kurzivu moje ime, prezime i datum. (...) Pet ili šest godina kasnije spustiću taj lanac na oznojeni dlan jednog dablinskog zalagaoničara. Novac će mi pomoći da izguram tek mjesec dana. Neću imati ni za dial-up, majci ću se javljati iz internet kafea. Ona će galamiti, misleći da je veza bolja ako govori glasnije, a tata će ćutati, umjesto njegovog do mene će doći glas iznerviranog fudbalskog komentatora. Onda ću založiti biserne minduše, bakin prsten i dvije kožne torbe. Zamijeniću Bosnu za pare, samo da ne moram da joj se vratim.“⁴

Roman ceste *Uhvati zeca* Lane Bastašić trag je otimanja i izmicanja prostoru i vremenu, ratom inficirane Bosne. *Cod migracije* sveopšti je arhetipski okvir obogaćen svjetlosnim protokom informacija savremenog društva, o čemu autorica suptilno svjedoči gradeći lik pogurenog boga u džemperu na romboide: „Majkl je uvijek govorio kako je cijeli svijet kodiran. Kako nisam svjesna da se iza mog softvera za prevođenje (...) krije cijeli jedan meni nedohvatljivi jezik. Stajala sam i gledala u tu gomilu simbola i pitala se kome li će toga dana stvoriti svijet.“⁵ Želju da se dohvati pisanja, to jest slobode i bjekstva od kodiranog jezika tog nepoznatog svijeta, koji samo što nije, u razgovoru za VICE Bastašićeva objašnjava: „Htjela sam da ‘presiječem’ Bosnu na neki način, to je bila neka prvobitna ideja. Mostar je košnica turizma, Jugoslavija pretvorena u suvenire i hostese u narodnim nošnjama. Jajce mi je bilo važno zbog Muzeja zasjedanja AVNOJ-a. Ono što je u sedmom poglavlju ‘Alise u zemlji čuda’ *luda čajanka*, kod mene je ta avetinjska sjednica iz nekog vremena koje se moja generacija ne sjeća...“⁶

Možda je upravo parče sunca nad Mostarom i život u Bosni — koji je za Lejlu, glavnu junakinju romana „bio bijesna lisica koja dolazi noću da ti krade perad“⁷ — taj dragocjeni trenutak oslobođen poret-

³ Intervju, Književnica Lana Bastašić za VICE: *Možda pišem zbog krivice*, Sara Radojković, 07. septembar 2018.

⁴ Bastašić, L. *ibid*, 31–32.

⁵ *Ibid*, 24.

⁶ Intervju, *ibid*.

⁷ Bastašić, L. *ibid*, 19.

ka vremena koji omogućava promjenu nivoa poimanja. Prostor sam sebe nudi i izlaže, kao jeftin suvenir. Nastaje jedan novi, radikalno drugačiji svijet. Nastaje *roman preplitanja*. Roman koji izmiče definiciji „zatvorenog“, ograničenog vremena i prostora, koji još jednom potvrđuje da je umjetnost sva van vremena.

Međutim, istorija je gluvonijema ako nema akcenata koji narušavaju poredak i povezuju civilizacijske tokove. Samo istovremenim čitanjem svih datih *simbola* možemo doprijeti do tajne prostora i vremena. Priča ima mnogo relacija i dimenzija. Umjetnička priča je fiktionalna i po tome različita od *istinite*, ali ona ipak može, snagom umjetničke kreacije, biti istinitija od istinitih. U ovom neobičnom sporu Milivoj Solar staje na stranu dijaloga s književnim djelima unutar književnih djela: „...ako se književnost shvaća „unutar“ književnosti kao istina, može se objasniti zašto je sukob istine i fikcije tako učestala i privlačna tema vrhunske književnosti: don Quijoteu su loše knjige pomutile pamet jer je njihovu laž shvatio kao istinu; Emmu Bovary je zaludila romantička književnost (...) književnost sama unutar sebe „prihvaća“ izazov književnih djela ali daje „odgovor“ u smislu akcije, ili u smislu nekog dijaloga s književnim djelima unutar književnih djela.“⁸

Lana Bastašić kao da je negdje dokučila ono o čemu je pisao Žan Kler u knjizi *Herostat ili muzej pod znakom pitanja*, a što može poslužiti kao vodič između jednog iznenadnog *Halo, ti* — poziva, istrgnutog iz *običnog govora* glavne junakinje romana⁹ i onog Alisinog *kako je čudno biti bilo šta*¹⁰. Dakle, *običan govor*, koji se, kako navodi Solar, uvijek otvara „isključivo prema izvanjezičnoj stvarnosti“, kao *uspomena u nestajanju*, prozvana da još jednom napravi krug.

Bastašićeva tvrdi da je ono što stranci nikad neće moći da razumiju, kada je riječ o Balkanu, upravo to da pisanje o Balkanu nije pitanje *teme*, već *jezika*. „Čitav jedan jezik sahranjen duboko u meni, jezik koji je strpljivo čekao tu malu riječ da protegne svoje okoštale ekstremitete i ustane kao da nikada nije ni spavao. Lejla.“¹¹

Na Balkanu, između dva razdoblja, kakvo je ovo naše, kada čovjek još nije prispio tamo gdje je krenuo, a više nije ni gdje je do juče bio, već je negdje između — *izvan sebe*, ni tamo ni ovamo, promijenila se društvena funkcija umjetnosti, pa i književnosti, kojima, suđeci po ovakvim nagovještajima tek predstoje ceste.

⁸ Solar, Milivoj, *Eseji*, Diafora, Fakultet umjetnosti, UDG, Podgorica, 2012, 77.

⁹ Bastašić, L. *ibid* /Lejlin poziv mi je napravio muzej od života/ 8.

¹⁰ Carrol, Lewis, *Alisa u zemlji čuda*, Nolit, Beograd, 1967.

¹¹ *Ibid*, 9.